

*Л.І. МИХАЙЛОВА, доктор економічних наук, професор
О.В. ГАЛКІН, аспірант**

Сумський національний аграрний університет

Контролювання діяльності сільськогосподарських підприємств

Контролювання діяльності підприємств у галузі сільського господарства нині забезпечує зворотний зв'язок, так необхідний в економіці України, систематичним порівнянням запланованих і фактично одержаних результатів, що, в свою чергу, зумовлює прийняття ефективних управлінських рішень при керуванні організацією. Добре організована система контролювання сприяє активному залученню іноземного капіталу у вітчизняні підприємства. Більше того, контроль в організації не повинен мати надзвичайний характер, бути тимчасовим заходом, спрямованим на усунення виявлених недоліків, а навпаки – сформованим як безперервно функціонуюча, добре виважена та науково обґрунтована система спостереження й перевірки процесів, що відбуваються в сільськогосподарських підприємствах.

Питання контролювання діяльності сільськогосподарських підприємств є об'єктом дослідження зарубіжних, вітчизняних учених і політиків, зокрема таких, як: М. Альберт, В. Бурцев, Ф. Бутинець, Р. Дафт, Д. Деченсо, Є. Калюга, М. Мескон, Л. Нападовська, В. Пантелеєв, М. Пецкович, Р. Сагайдак, П. Стівен, Ф. Хедоурі тощо. Проте й на нинішній час виникає багато питань, що потребують детальнішого вивчення, або є такими, що взагалі не знайшли висвітлення у роботах видатних науковців.

Мета статті – дослідження процесів контролювання діяльності сільськогосподарських підприємств, які більш поглиблено вивчалися в суб'єктах господарювання Полтавської області.

За підсумками першого півріччя 2011 року в рейтингу розвитку агропромислового комплексу України Міністерства аграрної політики та продовольства України Полтавська область посіла перше місце¹. Лідерство Полтавщини серед інших областей України саме в галузі сільського господарства – це результат наполегливої праці, спільних зусиль усіх, хто причетний до сільськогосподарської галузі, зокрема: керівників господарств, спеціалістів, рядових працівників, тобто тих, від кого залежить якісне виконання прийнятих рішень і поставлених завдань². Визначальним є й те, що протягом усього періоду було забезпечено ритмічне функціонування галузей рослинництва і тваринництва, системні заходи щодо вдосконалення технологій вирощування сільськогосподарських культур, поліпшення технічної бази, реалізації програм розвитку тваринництва, ряду комплексних програм та запровадження низки інвестиційних проєктів у галузі сільського господарства.

За результатами проведених нами досліджень було з'ясовано, що наприкінці 2011 року за розподілом суб'єктів Єдиного державного реєстру підприємств і організацій України у Полтавській області за видами економічної діяльності частка підприємств, що спеціалізуються на сільському господарстві, мисливстві, лісовому господарстві, ри-

* Науковий керівник – Л.І. Михайлова, доктор економічних наук, професор.

¹ Удовіченко О. В. Ми послідовно примножуємо здобутки полтавських аграріїв [Електронний ресурс] / О. В. Удовіченко // Зоря Полтавщини. – 2011. – № 146. – Режим доступу: <http://www.adm-pl.gov.ua/main/news3/detail/914.htm>.

² Галкін О. В. Контролювання діяльності сільськогосподарських підприємств органами Державної податкової адміністрації в Полтавській області / О. В. Галкін // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Сучасні проблеми розвитку сільських територій: [зб. наук. пр.] / НАН України. Ін-т регіональних досліджень; редкол.: В.С. Кравців (відп. ред.). – Львів, 2011. – Вип. 6 (92). – С. 298–304.

бальстві та рибництві становила 10,4% від загальної кількості підприємств, опанувавши при цьому п'яту позицію. Проте враховуючи вищенаведену інформацію, необхідно акцентувати увагу на тому, що кількість зареєстрованих і дійсно функціонуючих сільськогосподарських підприємств кардинально різняться. Так, наприкінці 2011 року за організаційно-правовими формами господарювання на Полтавщині саме у сільському господарстві найбільшу кількість діючих підприємств налічували фермерські господарства – 1603 од., тобто 67,8% від загальної кількості підприємств даної галузі. Зокрема, такі райони як Глобинський, Полтавський, Козельщинський, Великобагачанський та Кобеляцький істотно вирізняються за найбільшою кількістю функціонуючих сільськогосподарських підприємств даної форми власності.

Нині актуальним постає питання організації належного контролювання діяльності сільськогосподарських підприємств. При цьому слід зазначити, що періодичність контролю останніх стосовно галузі рослинництва поступово зростає і перевірки відбуваються майже у десять разів частіше, ніж стосовно галузі тваринництва. Це пояснюється зменшенням кількості функціонуючих підприємств у тваринництві, а також обсягів реалізованої ними продукції, середньорічної чисельності персоналу підприємств даної галузі.

У процесі контролювання діяльності сільськогосподарських підприємств різних форм власності, особливо в галузі рослинництва, протягом останніх п'яти років органами Державної податкової адміністрації були виявлені порушення норм податкового та валютного законодавства, а також порушення щодо обігу готівкових коштів (табл. 1). Так, у сільськогосподарських підприємствах Полтавської області, що функціонують у різних формах господарських товариств, порушення норм податкового законодавства, зокрема податку на прибуток, у 2011 році було зафіксовано майже в 3,5 раза більше, ніж у 2007 році, проте абсолютно протилежна ситуація відбувалася в приватних підприємствах, що спеціалізуються на

виращуванні продукції рослинництва, де рівень порушень скоротився в 2011 році порівняно з 2007 роком на 1,3 тис. грн. Особливо необхідно відзначити стрімке зростання порушень стосовно податку на додану вартість у фермерських господарствах у 2011 році, що майже в 6 разів збільшилися, щодо 2007 року. Так, у ході перевірок органами Державної податкової адміністрації в Полтавській області було виявлено, що окремі господарюючі суб'єкти не включали до податкових зобов'язань загальної Декларації з податку на додану вартість по розрахунках із бюджетом поставку сільськогосподарської продукції невласного виробництва. Порівняно з 2007 роком у 2011-му в 1,5 раза більше було реалізовано сільськогосподарської продукції тіньовим шляхом за готівкові кошти. Більше того, цю виручку не було відображено у податковій звітності, а грошові надходження відповідно не оприбутковано в касі, що й зумовило порушення норм обігу готівкових коштів у підприємствах майже всіх форм власності.

Доцільно відзначити позитивні моменти проведених перевірок зовнішніми суб'єктами контролю. Так, у господарських товариствах, що спеціалізуються на виращуванні продукції рослинництва, відбулося значне зменшення порушень щодо податку з доходів фізичних осіб; земельного податку та порушення вимог валютного законодавства, зокрема на 91,7 тис. грн; 3,9 тис. грн і 67 тис. грн відповідно. Таку тенденцію можна пояснити можливим результативним запровадженням внутрішнього контролю в підприємствах даної форми власності.

Відповідно до виявлених порушень за результатами планових перевірок із питань дотримання вимог податкового, валютного й іншого законодавства сільськогосподарським підприємствам було донараховано податок на додану вартість у сумі 17883 тис. грн; за матеріалами деяких перевірок щодо посадових осіб сільськогосподарських підприємств різних форм власності порушено кримінальні справи за ознаками злочину ч. 1 ст. 366 та ч. 3 ст. 212 Кримінального кодексу України.

**1. Порушення, виявлені в сільськогосподарських підприємствах у галузі
рослинництва в ході планових перевірок, проведених органами Державної
податкової адміністрації в Полтавській області**

Порушення	Рік								Відхилення 2011 р. від 2007 р. (+; -)			
	2007				2011							
	Форма власності											
	ТОВ	ПП	ФГ	ДП	ТОВ	ПП	ФГ	ДП	ТОВ	ПП	ФГ	ДП
1) Податкового за- конодавства, тис. грн, в тому числі:	1581,4	242,8	31,9	40,8	4439,4	451,7	6227,5	207,1	2858,0	208,9	6195,6	166,3
податку на прибу- ток, тис. грн	158,1	1,3	-	-	515,2	-	-	-	357,1	-1,3	-	-
податку на додану вартість, тис. грн	1002,6	144,5	18,7	22,8	3599,1	369,7	6063,8	187,2	2596,5	225,2	6045,1	164,4
податку з доходів фізичних осіб, тис. грн	367,5	86,7	13,2	18,0	275,8	82,0	163,7	19,9	-91,7	-4,7	150,5	1,9
земельного податку (орендної плати за землю), тис. грн	53,2	10,3	-	-	49,3	-	-	-	-3,9	-10,3	-	-
2) Валютного зако- нодавства, тис. грн	95,6	-	-	-	28,6	-	-	-	-67,0	-	-	-
3) Обігу готівкових коштів, тис. грн	283,5	23,5	19,0	14,1	86,9	38,9	-	6,0	-196,6	15,4	-19,0	-8,1
Усього	1960,5	266,3	50,9	54,9	4554,9	490,6	6227,5	213,1	2594,4	224,3	6176,6	158,2

Джерело: Власні дослідження авторів.

Враховуючи вищенаведену інформацію, ми вважали за необхідне з'ясувати, які фактори впливають на рішення органів державної податкової адміністрації Полтавщини проводити зовнішнє контролювання підприємств у сільському господарстві у вигляді планових перевірок. Дослідження показали, що найбільш вагомою ознакою включення сільськогосподарського підприємства до плану-графіка проведення документальних планових перевірок є характеристики певних платників податків, які мають ризик щодо несплати податків і зборів, невиконання іншого законодавства, контроль за якими покладено на органи державної податкової служби¹. Крім того, існують також певні підстави щодо включення до стратегічних напрямів контрольно-перевірочної роботи, серед них: 1) невідповідність показників макроекономічного розвитку економіки

України чи окремого регіону відповідним показникам певної галузі чи сукупності підприємств у складі фінансово-промислової групи; 2) невідповідність росту валових витрат валовим доходам підприємств галузі; 3) зменшення надходжень до бюджету в цілому або частині окремих податків по галузі чи фінансово-промислової групи регіону, в тому числі зменшення середньогалузевого або середньогрупового рівня податкової віддачі; 4) збільшення кількості збиткових підприємств чи з низьким рівнем податкової віддачі серед тих, що належать до певної галузі економіки або фінансово-промислової групи; 5) невиконання фінансових планів підприємствами-монополістами у частині розрахунків з бюджетом; 6) виплата заробітної плати нижче розміру середньомісячної заробітної плати по галузі та в регіоні (за показниками форми № 1ДФ); 7) наявність інформації про можливе застосування схем мінімізації сплати податків тощо².

¹ Галкин А.В. Внутренний контроль: проблемы, критерии эффективности и значение в управлении сельскохозяйственным предприятием / А.В. Галкин // Научное обеспечение агропромышленного производства: материалы Междунар. науч.-практ. конф. студентов, аспирантов и молодых учёных (Курск, 25-27 января 2012 г.); Ч. 1 / Министерство сельского хозяйства Российской Федерации, ФГБОУ ВПО Курская государственная сельскохозяйственная академия им. проф. И.И. Иванова. – Курск: Изд-во Курск. гос. с.-х. акад, 2012. – С. 140–142.

² Методичні рекомендації щодо складання плану-графіка проведення документальних планових перевірок суб'єктів господарювання [Електронний ресурс]: наказ ДПА України від 1 квітня 2011 р. № 190 зі змінами і доповненнями. – Режим доступу: <http://www.profiwins.com.ua/uk/letters-and-orders/gna/1945-190.html>.

Необхідно також зазначити, що періодичність проведення таких перевірок визначається залежно від ступеня ризику їхньої діяльності, який поділяється на високий, середній і незначний. Платники податків із незначним ступенем ризику включаються до плану-графіка не частіше, ніж раз на три календарних роки, середнім – не частіше, ніж раз на два календарних роки, високим – не частіше одного разу на календарний рік. Так, на початку 2011 року з урахуванням внесених змін щодо встановлення ступеня ризику суб'єктів господарювання юридичних осіб, зокрема сільськогосподарських підприємств, у високому ступені ризику враховуються дев'ять основних критеріїв, у середньому – сімнадцять, у незначному – лише шість.

Щоб дослідити, яким чином обирається сільськогосподарське підприємство Полтав-

ської області на практиці для проведення безпосереднього зовнішнього державного контролю, нами було сформовано дві основні групи суб'єктів господарювання – юридичних осіб, що спеціалізуються на вирощуванні зернових та технічних культур. Так, до першої групи увійшли сільськогосподарські підприємства у галузі рослинництва, загальний обсяг поставок щодо податку на додану вартість яких більше 100 млн грн; до другої – до 100 млн грн відповідно. Необхідно підкреслити й те, що було обрано сільськогосподарські підприємства різних районів Полтавщини. Відповідно до зазначених вище ступенів ризику ми розподілили досліджувані підприємства та спробували спрогнозувати ймовірність перевірок на досліджуванних об'єктах у 2012 році (табл. 2).

2. Визначення ступеня ризику сільськогосподарських підприємств Полтавської області, що спеціалізуються у галузі рослинництва, для вибору об'єктів зовнішнього державного контролю, 2012 р.

№ п/п	Назва підприємства	Назва ДПІ, що здійснюватиме зовнішній контроль	Загальний обсяг поставки по ПДВ за 2011 р., тис. грн	Кількість критеріїв ризику певної категорії			
				високої	середньої	незначної	всього
1 група сільськогосподарських підприємств (обсяг поставок по ПДВ більше 100 млн грн)							
1	ПрАТ “Райз-Максимко”	Лохвицька міжрайонна ДПІ	1801983,5	2	2	1	5
2	ТОВ АФ “Добробут”	Кременчуцька об’єднана ДПІ (Козельщинське відділення)	457954,7	1	1	0	2
3	ТОВ ІПК “Полтавазернопродукт”	Кременчуцька об’єднана ДПІ (Глобинське відділення)	329545,4	1	2	2	5
4	ТОВ “Бурат-Агро”	Полтавська міжрайонна ДПІ (Решетилівське відділення)	223279,3	2	1	1	4
5	ТОВ “Повстиагроальянс”	Лубенська об’єднана ДПІ (Пирятинське відділення)	111979,2	1	0	1	2
2 група сільськогосподарських підприємств (обсяг поставок по ПДВ до 100 млн грн)							
1	ТОВ “Агрофірма “Маяк”	Гадяцька міжрайонна ДПІ (Котелевське відділення)	95715,6	0	1	1	2
2	ТОВ “Стандарт-Агро”	Гадяцька міжрайонна ДПІ	78589,6	0	3	2	5
3	ТОВ “Компанія Фарм-ко”	Карлівська міжрайонна ДПІ (Машівське відділення)	68770,0	3	0	1	4
4	ТОВ “Савинці”	Миргородська об’єднана ДПІ	52895,5	3	2	0	5

Джерело: Власні дослідження автора.

Аналізуючи дані таблиці 2, можна зазначити, що у 2012 році в сільськогосподарських підприємствах першої й другої груп, таких як: ПрАТ “Райз-Максимко” Лохвицької міжрайонної ДПІ, ОВ ІПК “Полтавазернопродукт” Кременчуцької об’єднаної ДПІ Глобинського відділення, ТОВ “Бурат-Агро” Полтавської міжрайонної ДПІ Решетилівського відділення, ТОВ “Стандарт-Агро” Гадяцької міжрайонної ДПІ, ТОВ “Компанія Фармко” Карлівської міжрайонної ДПІ Машівського відділення, ТОВ “Савинці” Миргородської об’єднаної ДПІ обов’язково проводитиметься зовнішнє державне контролювання, тому що кількість критеріїв ризику певної категорії перевищує три одиниці. Так, у ПрАТ “Райз-Максимко” при розрахунку критеріїв високої категорії ризику було виявлено, що платник згідно із системою автоматизованого зіставлення має розбіжності понад 100 тис. грн заниження податкового зобов’язання та завищення податкового кредиту, зокрема на суму 639,5 тис. грн і 1130,6 тис. грн. Аналогічна ситуація відбувається в ТОВ ІПК “Полтавазернопродукт”, ТОВ “Компанія Фармко” та ТОВ “Савинці”. Наступним поширенням порушенням сільськогосподарських підприємств у галузі рослинництва, що спонукає до зовнішнього державного контролювання, є наявність відносин із контрагентами, які знаходяться в розшуку, не звітують, збанкрутували й заборгували понад 500 тис. грн. Відповідно в ТОВ “Бурат-Агро”, ТОВ “Компанія Фармко” і ТОВ “Савинці” даний критерій ризику становив 510,9; 590,3 та 642,7 тис. грн. Доволі значні порушення стосовно критерію середньої категорії ризику упродовж 2011 року мали місце як у сільськогосподарських підприємствах першої, так і другої груп. Найбільшу кількість порушень даної категорії було виявлено в ТОВ “Стандарт-Агро” Гадяцької міжрайонної ДПІ, де обсяги операцій із пов’язаними особами або неплатниками податку на прибуток перевищують 10% суми скоригованих валових витрат, зокрема на 91,0 тис. грн, а також коригування платником податків звітності з ПДВ в обсягах 10% і більше податкового кредиту становило 50,9 тис. грн.

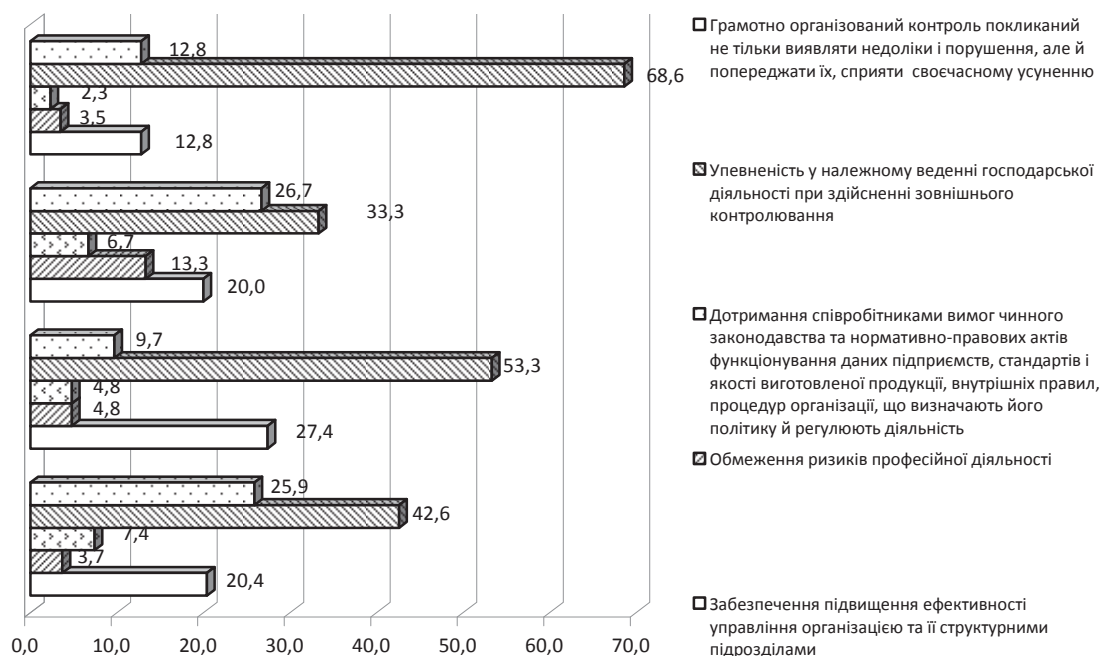
В умовах жорсткої конкурентної боротьби керівники сільськогосподарських підприємств намагаються побудувати таку систему управління організацією, яка б сприяла виконанню поставлених цілей засновників фірми та допомагала підприємству зайняти власну нішу на ринку товарів чи послуг. На нашу думку, для втілення такої мети необхідно, передусім, раціонально сформувати керівний апарат управління, який сприятиме виробництву якісної продукції, збільшенню реалізації виготовленої продукції й наданих послуг у галузі сільського господарства на внутрішніх і зовнішніх ринках тощо. Особливе місце у даному ланцюгу належить внутрішньому контролю діяльності в сільськогосподарському підприємстві, без здійснення якого вищезазначені положення не матимуть сенсу. Щоб спрогнозувати, яким чином у сільськогосподарському підприємстві наявність процесу контролювання впливатиме на ефективність діяльності організації, ми застосували метод експертних оцінок як один із логіко-евристичних методів дослідження. Зокрема, проведене експертне опитування на національному та міжнародному рівнях, респондентами виступили 217 осіб таких груп: 1) керівники сільськогосподарських підприємств з іноземними інвестиціями та без іноземного капіталу окремих районів Полтавської, Харківської й Сумської областей; 2) науковці; 3) молоді спеціалісти окремих вищих навчальних закладів України та Російської Федерації (випускники економічних спеціальностей Кримського державного гуманітарного університету, Полтавської державної аграрної академії, Сумського національного аграрного університету, Курської державної сільськогосподарської академії ім. проф. І.І. Іванова).

За результатами дослідження проблематики контролю дійшли висновку, що внутрішнє контролювання діяльності підприємств у галузі сільського господарства має розглядатися як постійно діюча система, що включає такі складові, як визначення контрольованих параметрів і об’єктів контролю, встановлення “критичних” точок контролю, де ризик виникнення помилок, хибних та інших небажаних явищ особливо великий. На питання: “Що спонукає власників органі-

зації здійснювати внутрішнє контролювання діяльності підприємств у галузі сільськогосподарства?» 42,6% керівників сільськогосподарських підприємств з іноземними інвестиціями, 53,3 – керівників сільськогосподарських підприємств без іноземного капіталу і 68,6% молодих спеціалістів виділили впевненість, що проведення внутрішнього контролю в організації забезпечує позитивні результати здійснення зовнішнього контролювання державними органами, що в сукупності, на їхню думку, формує репутацію організації на перспективу (рис.).

Проте серед респондентів групи науковців думки розділилися майже навпіл та понад 20% опитуваних вважають невід'ємними елементами, що спонукають власників агрофірм

запроваджувати внутрішнє контролювання в підприємствах: 1) впевненість у позитивних результатах при здійсненні зовнішнього контролювання державними органами; 2) забезпечення підвищення ефективності управління організацією та її структурними підрозділами; 3) грамотно організований контроль покликаний не тільки виявляти недоліки і порушення, але й попереджати їх, сприяти своєчасному усуненню. Вважаємо, що позиція респондентів даної групи обґрунтована, оскільки виявлені недоліки є сигналом про ймовірну проблему, пов'язану з відсутністю або неправильною роботою контролю, і цей сигнал вимагає глибокого аналізу окреслених причин та відповідного покарання винних.



Чинники, які спонукають власників організацій здійснювати внутрішнє контролювання за діяльністю підприємств у галузі сільського господарства

Джерело: Власні дослідження авторів на основі проведеного експертного опитування на міжнародному й національному рівнях.

Продовжуючи думку даної групи респондентів, 13,3% із них зазначали про ймовірність обмеження ризиків професійної діяльності та майже 7% впевнені, що запровадження внутрішнього контролювання обов'язково сприятиме дотриманню співробітниками фірм у галузі сільського господарства вимог чинного законодавства та нормативно-правових актів функціонування даних підприємств, стандартів і якості вигото-

вленої продукції, внутрішніх правил, процедур організації, що визначають його політику й регулюють діяльність¹. Таку позицію респондентів можна пояснити тим, що внутрішнє контролювання сільськогосподарських підприємств здійснюється безпосередньо персоналом, тому саме він виступає йо-

¹ Галкін О. В. Дослідження стану системи контролювання на сільськогосподарських підприємствах України / О. В. Галкін // Вісн. Сумського національного аграрного університету. Серія "Економіка та менеджмент". – 2011. – № 9 (50). – С. 150–154.

го складовим ланцюгом, а не лише керівні документи, правила та процедури. Більше того, 5-7% групи опитуваних керівників сільськогосподарських підприємств підкреслили, що внутрішнє контролювання має реалізовуватися безупинно в ході процесу управління, причому не тільки спеціальними контрольними службами організації, а й усіма іншими її співробітниками сільськогосподарського підприємства.

Узагальнюючи висловлені позиції опитуваної вибірки респондентів, можна говорити про те, що до елементів системи саме внутрішнього контролю в сільськогосподарських підприємствах мають належати такі ключові аспекти, як дотримання: умов замовників продукції; внутрішніх обмежень при організації процесу виробництва сільськогосподарської продукції; розрахункових нормативів і показників, встановлених у підприємстві; заходів, спрямованих на запобігання неправомірного використання службової інформації при здійсненні професійної діяльності на ринку сільськогосподарської продукції; заходів щодо зниження ризиків, пов'язаних з діяльністю сільськогосподарських підприємств; заходів, спрямованих на запобігання конфлікту, а при наявності конфлікту інтересів – дотримання пріоритету інтересів клієнта; правильність оформлення первинних документів внутрішнього обліку, ведення облікових реєстрів, відображення операцій із сільськогосподарською продукцією в системі внутрішнього обліку, відповідність укладених договорів законодавству України; складання й подання звітності сільськогосподарських підприємств відповідно до вимог чинного законодавства країни тощо.

Наведений перелік елементів внутрішнього контролювання в цілому розкриває зміст роботи і характер відповідальності контролера в сільськогосподарському підприємстві. Проте слід зазначити, що останніми роками законодавство України активно розвивається, регламентуються нові аспекти діяльності підприємств, встановлюються нові правила й норми щодо їх функціонування. Зокрема, створення правового механізму протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, встановлення

обов'язків покупця сільськогосподарської продукції пред'являти до продавця додаткові вимоги стосовно дотримання та виконання відповідних функцій. Даний факт не може не позначитися й на постійних змінах механізму ведення внутрішнього контролю. Насамперед, це стосується контролера, який здійснює постійний моніторинг, проводить правову оцінку нового законодавства і встановлює, чи мають його норми відношення до діяльності сільськогосподарського підприємства.

Отже, за проведеними дослідженнями можна зробити наступні висновки: 1. Чим частіше відбувається зовнішній державний контроль сільськогосподарських підприємств Полтавської області у галузі рослинництва, зокрема органами державної податкової адміністрації, тим швидше об'єкти контролювання усвідомлюють важливість створення внутрішньої системи контролю в організації. Так, якщо має місце іноземне інвестування підприємств у сільському господарстві Полтавщини, то неодмінною умовою інвестора при вкладенні зарубіжного капіталу в організацію є проведення міжнародного аудиту. Саме такий аудит для іноземного інвестора є гарантом доцільності й ефективності вкладення коштів. А з 2012 року функціонуватимуть спеціалізовані аудиторські фірми, результати перевірок яких податкові інспекції повинні враховувати при здійсненні зовнішнього контролю в сільськогосподарському підприємстві.

2. Дослідження щодо визначення факторів впливу на вибір об'єкта для зовнішнього державного контролювання, зокрема залежно від ступеня ризику сільськогосподарських підприємств Полтавської області, що спеціалізуються у галузі рослинництва, для здійснення зовнішнього державного контролю у 2012 році, дає змогу стверджувати, що незалежно від обсягу поставок по ПДВ, суб'єкти господарювання порушують однаковою мірою норми законодавства, що регулює діяльність підприємств усіх форм власності. Функціонуючі фірми у галузі рослинництва спонукають власноруч до проведення зовнішнього державного контролювання, нехтуючи обмеженнями, встановленими для законної їхньої діяльності. На на-

шу думку, ситуація, що відбувається в сільськогосподарських підприємствах, зокрема Полтавської області, формує підґрунтя для запровадження системи внутрішнього контролю в підприємствах усіх форм власності.

3. За результатами експертного опитування на національному та міжнародному рівнях із застосуванням експертного методу було виявлено, що власників організацій, які функціонують на ринку сільськогосподарської продукції, спонукає здійснювати внутрішнє контролювання діяльністю необхідність забезпечення впевненості у позитивних результатах, одержаних при здійсненні зовнішнього контролювання державними органами, що, на їхню думку, формує репутацію організації на перспективу. Проте доводиться констатувати той факт, що наразі проблема створення ефективно функціонуючого внутрішнього контролю сільськогосподарських підприємств як одного із найважливіших чинників ефективного їх управління, незважаючи на всю її актуальність, багато в чому залишається не повною мірою усвідомленою як із правової позиції, так і в плані її практичної реалізації.

Таким чином, виконане дослідження дає змогу стверджувати, що в умовах стрімкого розвитку інтеграційних процесів в аграрному секторі економіки України, що характеризуються злиттям та поглинанням господарюючих суб'єктів через посилення конкуренції на ринках основних видів продукції сільського господарства, контролювання діяльності сільськогосподарських підприємств є чинником збереження й забезпечення їхніх стійких позицій як функціонуючих суб'єктів. Перш за все внутрішнє контролювання діяльності стає нагальним для уникнення подальших проблем у взаємовідносинах із зовнішніми контролюючими органами; результати постійного контролювання стають передумовою одержання об'єктивної інформації власниками (засновниками) підприємств про його реальний фінансовий стан і результати господарської діяльності та створюють інформаційне забезпечення вищого менеджменту підприємств для прийняття ефективних управлінських рішень, а також формують інформаційну базу потенційним інвесторам про суб'єкти господарювання.

Досліджено діяльність функціонуючих сільськогосподарських підприємств Полтавської області, проаналізовано контролювання їх органами Державної податкової адміністрації з урахуванням форм власності. На основі власних досліджень визначено ступінь ризику сільськогосподарських підприємств, що спеціалізуються у галузі рослинництва, для вибору об'єктів зовнішнього державного контролю у 2012 році; обґрунтовано узагальнену оцінку експертного опитування, що було проведено автором на міжнародному та національному рівнях стосовно досліджуваної проблематики.

Исследована деятельность функционирующих сельскохозяйственных предприятий Полтавской области, проанализировано контролирование их органами Государственной налоговой администрации с учётом форм собственности. На основе собственных исследований определена степень риска сельскохозяйственных предприятий, специализирующихся в отрасли растениеводства, для выбора объектов внешнего государственного контроля в 2012 году; обоснована обобщённая оценка экспертного опроса, проведенного автором на международном и национальном уровнях относительно исследуемой проблематики.

The activity of Poltava region's operating agricultural enterprises is studied in the article; the controlling of agricultural enterprises by the state tax administration taking into account their form of ownership is analysed. Based on the authors' own research the risk of agricultural enterprises specializing in the field of plant growing in Poltava region to select objects outside of state control in 2012 is determined; the evaluation of the expert interviews that were conducted by the authors on the international and national levels concerning the investigated problem are generalized.

* * *